

**Biblioteka
LingVariów**

Tom 33

Janina Labocha

**Język, tekst,
komunikacja**

Studia i szkice

pod redakcją
Mirosławy Mycawki i Kingi Tutak

Uniwersytet Jagielloński
Wydział Polonistyki

JĘZYK, TEKST, KOMUNIKACJA
STUDIA I SZKICE

Biblioteka „LingVariów”

T. 33

**Redaktor naukowy serii
Maciej Rak**

Janina Labocha

**JĘZYK, TEKST, KOMUNIKACJA
STUDIA I SZKICE**

Pod redakcją Mirosławy Mycawki i Kingi Tutak

Z prac Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego

Biblioteka „LingVariów” T. 33

Janina Labocha

JĘZYK, TEKST, KOMUNIKACJA
STUDIA I SZKICE

Pod redakcją Mirosławy Mycawki i Kingi Tutak

Księgarnia Akademicka
Kraków 2021

Recenzent
prof. dr hab. Bogusław Dunaj

Redakcja
Magdalena Kowalewicz

Korekta
Justyna Ostafin

Skład i łamanie
Małgorzata Manterys-Rachwał

Okładka
Paweł Sepielak

Publikacja dotowana
przez Wydział Polonistyki UJ

ISBN 978-83-8138-610-4 (druk)
ISBN 978-83-8138-611-1 (on-line, pdf)
<https://doi.org/10.12797/9788381386111>

© Wydział Polonistyki UJ oraz Janina Labocha

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431-27-43, 12 421-13-87
e-mail: publishing@akademicka.pl
Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

Fot. Bielec Dom Fotografii i Malarstwa

SPIS TREŚCI

Prof. dr hab. Janina Labocha. Biogram	7
Uwagi o księdze jubileuszowej Profesor Janiny Labochy	13
Prof. dr hab. Janina Labocha. Spis publikacji (1975–2020)	15

SKŁADNIA, PRAGMATYKA JĘZYKOWA, LINGWISTYKA TEKSTU

Przerwania jako sygnały trudności wyboru leksykalnego i formalnego w polszczyźnie mówionej	25
Pragmatyczny aspekt badań wypowiedzi języka mówionego	37
O użyciu spójnika <i>ale</i> we współczesnej polszczyźnie	45
Czasownik <i>mieć</i> z imiesłowem biernym w polszczyźnie mówionej	53
Przytaczanie „cudzej mowy” w wypowiedziach mówionych	63
Język i styl bajki ludowej (na przykładzie tekstu gwarowego <i>O dwóch siostrach</i>)	69
Tekst, wypowiedź, dyskurs	79
Dyskurs jako proces przekazywania wiedzy	85
Narracyjny tekst mówiony współtworzony przez dziecko	93
Folklorystyka a lingwistyka tekstu	101
Tekst autobiograficzny jako pewna wizja świata	109
Wypowiedź publiczna w aspekcie kształcenia retorycznego	117
Tekst pisany – tekst zapisany	123
Tekst zapisany jako podstawa przemówienia	131
Lingwistyka tekstu w Polsce	137
Komunikacja językowa a gramatyka	149
The Object of Study of Text Linguistics (Textology)	155
<i>Tekst, wypowiedź, dyskurs</i> jako kategorie tekstologiczne	167

Tekst wśród innych zjawisk językowych	175
Dyskurs o sobie i jego aktualizacje w tekstach	183

POLSKO-CZESKIE POGRANICZE JĘZYKOWE

Sytuacja językowa na Śląsku Cieszyńskim w Czechosłowacji	193
Gwara cieszyńska a problem pogranicza językowego w polskich i czeskich opracowaniach dialektologicznych	199
O języku mieszkańców miasta Havířova na Śląsku Cieszyńskim w Republice Czeskiej	213
Polszczyzna w pasie przygranicznym	221
Zachowania komunikacyjne na polsko-czeskim pograniczu językowym na przykładzie użycia zwrotu do osoby	233
Ślady niemieckie w mowie Polaków na Śląsku Cieszyńskim w Republice Czeskiej	239
Zaolziańska polszczyzna w wypowiedziach oficjalnych	245
Problem tożsamości językowej i kulturowej na pograniczu polsko-czeskim	251
Polsko-czeskie pogranicze językowe w świetle badań Mieczysława Małeckiego	259
„Po naszymu”, czyli gwarą zaolziańską	265
Polskie Gimnazjum im. Juliusza Słowackiego w Orłowej (1909–2009) – kuźnia polskiej inteligencji na Zaolziu. Dzieje placówki na tle rozwoju szkolnictwa na Śląsku Cieszyńskim	273
Zaolziańska twórczość gwarowa	283
Zaolziański dyskurs tożsamości etnicznej	291

VARIA

Język polski	303
Polszczyzna i czeszczyzna w aspekcie porównawczym	317
Żądać grzecznie i skutecznie	323
Czescy slawiści o języku polskim	331
Język, tekst, komunikacja. Studia i szkice. Streszczenie	339
Language, Text, Communication: Studies and Outlines: Summary	341

PROF. DR HAB. JANINA LABOCHA

Biogram

Janina Labocha (z domu Rusek), profesor zwyczajny w Katedrze Współczesnego Języka Polskiego Wydziału Polonistyki UJ, urodziła się w Czechosłowacji na Śląsku Cieszyńskim w rodzinie polskich nauczycieli. Ojciec, absolwent historii i polonistyki Uniwersytetu Karola w Pradze, pracował jako nauczyciel tych przedmiotów w Polskim Gimnazjum Juliusza Słowackiego oraz w polskich klasach Średniej Szkoły Medycznej w Orłowej. Matka po ukończeniu Seminarium Nauczycielskiego w Ostrawie była nauczycielką języka polskiego i czeskiego w polskich szkołach podstawowych na Zaolziu.

Po maturze zdanej w 1969 r. w Polskim Gimnazjum J. Słowackiego w Orłowej Janina Rusek rozpoczęła studia polonistyczne jako stypendystka polonijna w Instytucie Filologii Polskiej na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1974 r. ukończyła polonistykę obroną pracy magisterskiej *Nazwy terenowe z Havířova na Śląsku Cieszyńskim w Czechosłowacji*, napisanej pod kierunkiem prof. Mieczysława Karasia. W latach 1971–1975 studiowała równoległe filologię romańską na Wydziale Filologicznym UJ. Stopień naukowy magistra romanistyki uzyskała na podstawie pracy magisterskiej *Les traductions polonaises de l'Andromaque de Jean Racine*, przygotowanej pod kierunkiem prof. Anny Drzewickiej.

W październiku 1975 r., już jako mężatka zdecydowana przyjąć polskie obywatelstwo i pozostać na stałe w Krakowie, mgr Janina Labocha rozpoczęła pracę w IFP na Wydziale Filologicznym UJ jako asystent w Zakładzie Historii Języka Polskiego i Dialektologii. Po obronie w 1981 r. rozprawy doktorskiej *Składnia żądania we współczesnej polszczyźnie mówionej*, napisanej pod opieką naukową prof. Bogusława Dunaja, została zatrudniona na stanowisku adiunkta w IFP UJ.

W latach 1982–1985 pracowała jako lektor języka polskiego na Uniwersytecie Nancy II we Francji. Po powrocie do kraju wyjeżdżała jeszcze kilkakrotnie w ramach wymiany bezpośredniej za granicę, m.in. w 1987 r. odbyła miesięczny staż w Instytucie Sławistyki Uniwersytetu w Bochum (Republika Federalna Niemiec). Wygłosiła wówczas odczyt w języku niemieckim na temat imiesłowu biernego

z czasownikiem *mieć* w polszczyźnie mówionej. W 1989 r. podczas pobytu na Uniwersytecie w Salzburgu (Austria) wygłosiła w języku niemieckim wykład na temat sytuacji językowej na Śląsku Cieszyńskim w Czechosłowacji.

Doktor Janina Labocha habilitowała się w 1991 r. na podstawie rozprawy *Opowiadania ludowe ze Śląska Cieszyńskiego w Czechosłowacji w świetle pragmatyki i stylistyki tekstu*. Jako adiunkt z habilitacją pracowała nadal w Zakładzie Historii Języka Polskiego i Dialektologii w IFP UJ, kierowanym przez prof. Bogusława Dunaja.

W roku akademickim 1991/1992 dr hab. Janinie Labosze przyznano stypendium naukowe Tempora francuskiego regionu Rhône-Alpes. Opracowała wówczas koncepcję i program oraz zorganizowała nauczanie studentów Uniwersytetu Lyon III polskiej terminologii ekonomicznej, prawnej, politycznej i socjalnej w ramach francuskiego dyplomu uniwersyteckiego trzeciego stopnia *Relations avec les Pays de l'Est*. Po jej powrocie do Polski studia te były kontynuowane przez innych pracowników naukowych Wydziału Filologicznego UJ.

W 1997 r., po napisaniu książki *Polsko-czeskie pogranicze na Śląsku Cieszyńskim. Zagadnienia językowe*, Janina Labocha wyjechała w charakterze profesora slawistyki zachodniej na Uniwersytet w Lipsku, gdzie przez trzy semestry wykładała, a także prowadziła seminaria na studiach polonistycznych i bohemistycznych w języku niemieckim. Pod jej kierunkiem powstały prace semestralne i dyplomowe z językoznawstwa polskiego i czeskiego. Wyjeżdżała również z wykładami na Uniwersytet Ostrawski w Republice Czeskiej oraz do Erlangen w Niemczech.

Tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych Janina Labocha uzyskiwała w 1998 r. W 1999 r. została mianowana na stanowisko profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W latach 1999–2002 pełniła funkcję zastępcy dyrektora IFP UJ. W roku akademickim 2001/2002 została kierownikiem Katedry Współczesnego Języka Polskiego Instytutu Filologii Polskiej (obecnie Wydziału Polonistyki) UJ. W 2009 r. Janina Labocha uzyskała stanowisko profesora zwyczajnego.

W 2008 r. minister kultury i dziedzictwa narodowego mianował Profesor Janinę Labochę członkiem Rady Naukowej Państwowego Instytutu Naukowego – Instytutu Śląskiego w Opolu. W latach 2015–2018 była członkiem Komitetu Językoznawstwa PAN przy Wydziale I Nauk Humanistycznych i Społecznych Polskiej Akademii Nauk, a w latach 2011–2018 – Zespołu Języka Polskiego poza Granicami Kraju w Radzie Języka Polskiego. Jest członkiem Komisji Językoznawstwa Krakowskiego Oddziału PAN, Rady Naukowej Instytutu Języka Polskiego PAN oraz Komisji Socjolingwistyki afiliowanej przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów, a także Polskiego Towarzystwa Językoznawczego i Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego. Należy do komitetów redakcyjnych wysoko punkto-

wanych czasopism: „Języka Polskiego”, „LingVariów” oraz „Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis”.

Profesor Janina Labocha jest cenionym nauczycielem akademickim. Wypromowała 11 doktorów, oto ich lista:

- 1996: Małgorzata Gaszyńska-Magiera, *Ekwiwalenty hiszpańskiego subjuntivo w wybranych polskich tłumaczeniach prozy latynoamerykańskiej w świetle teorii przekładu* (wyd. *Granice przekładalności. Subjuntivo i jego polskie ekwiwalenty w tłumaczeniach prozy latynoamerykańskiej*, Kraków 1997);
- 2002: Kinga Tutak, *Funkcjonowanie leksykalnych nieczasownikowych wykładników modalności epistemicznej w tekstach autobiograficznych* (wyd. *Leksykalne nieczasownikowe wykładniki modalności epistemicznej w autobiografiach*, Kraków 2003);
- 2004: Anna Mlekodaj, *Literackie warianty bajki ludowej w świetle tekstologii folklorystycznej*;
- 2007: Swetlana Babczinskaja (Светлана Бабчинская), *Problemy przekładu tekstów Wieniedikta Jerofiejewa na język polski*;
- 2007: Monika Barwińska, *Sposoby kategoryzowania i wyrażania pojęć określających tożsamość etniczną na polsko-niemiecko-czeskim pograniczu kulturowym i politycznym*;
- 2008: Andrzej Ruszer, *Mowa sądowa jako retoryczny gatunek tekstu*;
- 2009: Anna Pomykaczová (Uniwersytet w Ostrawie w Republice Czeskiej), *Językowy obraz świata w poezji zaolziańskiej ukształtowany na podstawie postrzegania kolorów (na przykładzie twórczości Henryka Jasiczka i Renaty Putzlacher)*;
- 2010: Beata Kliś, *Kategoria osoby w wybranych tekstach współczesnej prozy polskiej*;
- 2012: Justyna Pisarek, *Językowe mechanizmy nawiązania w tekstach publicystycznych na przykładzie felietonów „Tygodnika Powszechnego”*;
- 2014: Joanna Stanisławek, *Rola odbiorcy w procesie tworzenia tekstów ofert turystycznych (na materiale katalogów biur podróży)*;
- 2016: Katarzyna Sagan, *Potoczność tekstów literackich współczesnej czeskiej prozy w przekładzie na język polski*.

Profesor Janina Labocha wypromowała ponad 200 magistrów i licencjatów. Prowadziła wykłady (m.in. z teorii i historii języka, językoznawstwa ogólnego i porównawczego, z dyskursu publicznego i prywatnego), ćwiczenia (m.in. z gramatyki opisowej i historycznej, gramatyki języka staro-cerkiewno-słowiańskiego, teorii języka, historii języka), seminaria magisterskie i doktoranckie. Przez kilka lat wykładała gramatykę opisową języka czeskiego dla bohemistów z Wydziału Filologicznego UJ. Od 1999 do 2017 r. pracowała w Instytucie Humanistycznym Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnowie, gdzie prowadziła seminaria

licencjackie, konwersatoria z retoryki i komunikacji społecznej oraz wykładała gramatykę historyczną języka polskiego. Była recenzentką w wielu przewodach doktorskich, habilitacyjnych, na tytuł profesora oraz na stanowisko profesora nadzwyczajnego i zwyczajnego. Pisała recenzje wydawnicze książek i artykułów oraz opiniowała kilka grantów. Na posiedzeniach Rady Wydziału Polonistyki UJ przewodniczyła przewodom habilitacyjnym oraz w postępowaniach na stanowisko profesora nadzwyczajnego i zwyczajnego.

Działalność naukowo-badawcza Profesor Janiny Labochy obejmuje m.in. gramatykę współczesnej polszczyzny (składnię), dialektologię (składnię gwarową, teksty gwarowe), folklorystykę (analizę i opis opowiadań ludowych), pragmatykę językową i teorię aktów mowy, lingwistykę tekstu i dyskursu, polsko-czeskie pogranicze językowe w ujęciu socjolingwistycznym i historycznym. Za najważniejsze publikacje w swoim dorobku prof. dr hab. Janina Labocha uważa monografię: *Opowiadania ludowe ze Śląska Cieszyńskiego w Czechosłowacji w świetle pragmalingwistyki tekstu*, „Rozprawy Habilitacyjne UJ” 195, Kraków 1990; *Polsko-czeskie pogranicze na Śląsku Cieszyńskim. Zagadnienia językowe*, Kraków 1997; *Tekst, wypowiedź, dyskurs w procesie komunikacji językowej*, Kraków 2008 oraz *Składnia żądania we współczesnej polszczyźnie mówionej*, „Biblioteka Ling-Variów” 27, Kraków 2019.

W 2001 r. Profesor Janina Labocha została odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi, w 2008 r. Medalem Komisji Edukacji Narodowej, a w 2011 – Medalem Złotym za Długoletnią Służbę. Rektor PWSZ w Tarnowie odznaczył ją w 2013 r. Medalem za Zasługi dla Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnowie.

oprac. Kinga Tutak

<https://akademicka.pl>

